

MRAVNÉ POZNANIE AKO ÚLOHA VÝCHODNEJ EURÓPY

Emil Páleš

Ako každá doba, aj tá naša potrebuje hrdinov, čo sa postavia drakovi. Len dnes musíme vedieť náš boj poňať duchovne, a nie fyzicky, aby sme ho mohli vybojovať. Sme v kultúrnej vojne. Každú pravdivú myšlienku, každý etický princíp musíme brániť ako pevnosť a hrad, ktorý nesmie prepadnúť nepriateľovi. Na to je potrebný meč jasného rozlišovania, kopija dobrej vôle a štít čistého cítenia, aby sme neboli napadnuteľní. Musíme zvädzať slovné a myšlienkové súboje, ako keby nám išlo o život, lebo ak ich nevybojujeme mentálne, potečie fyzická krv. Musíme byť pripravení niečo riskovať a obetovať, inak prideme o všetko a stratíme aj večnosť.

Celá moja práca sa točí okolo príčinného prepojenia medzi neviditeľným a viditeľným svetom. Ako súvisia naše duševné predstavy, myšlienky, citové hnutia so zdravotným stavom, stavom ekonomiky, politiky či vznikom nových tvorov v evolúcii? Všetko na svete, čo má pre nás ľudský význam, má dve stránky: hmotnú a duchovnú, vonkajšiu a vnútornú. Spojením oboch vznikajú a trvajú veci.

Zlé myšlienky musia najprv oslabiť imunitu, aby telo otvorilo brány choroboplodným zárodkom. Mikróby nespôsobujú chorobu, iba ju zviditeľňujú. Kokaín sám osebe nespôsobuje závislosť. Len kto nenašiel prameň duševnej sladkosti v mystickej láske, je odkázaný na psychoaktívne látky.

Ekonomické zákony nespôsobili finančnú krízu. Zákonitosti ekonomiky sú len opakované správanie veľkého počtu ľudí. Zmenia sa ak zmeníme priority. Peniaze denne skloňujeme ako synonymum tej najtvrdej reality. Ale peniaze sú len systém viery. Zlato nemá takmer žiadnu úžitkovú hodnotu a tisícročná viera v zlato je čistým náboženstvom. Rovnako digitálne peniaze v počítačoch na Wall Street by stratili akúkoľvek moc, keby sa vytratila zdieľaná predstava, že ju majú.

Svet sú zhmotnené hodnoty. Aj technika je len zhmotnený duch. Napríklad mechanika sa zrodila z náboženského impulzu. V polovici 16. storočia cirkevní kazatelia vystúpili s fatalizmom a predestináciou. Všetko je vraj nezvratne predurčené. Tento vôľový postoj sa premenil na dramatickú umeleckú náladu v cítení, deterministický svetonázor v myslení a v priebehu sto rokov viedol k založeniu mechaniky ako novej vedy. Obklopili nás kladky a ozubené kolieska. No nie orloje a parné stroje stvorili človeka zmýšľajúceho deterministicky, ale kalvinista veriaci v neúprosného Boha postavil stroje.

Tisícročia pred Kristom si faraóni a králi dávali mená odvodené od slnečných božstiev v rytme archanjela Slnka, Michaela. Po príchode kresťanstva ten istý rytmus pokračoval svätcami, ktorých ikonografickým atribútom je lampáš, svieca či iné svetidlo. Keď v roku 1879 opäť nastúpil Michael, Edison a Swan nezávisle od seba vynášali žiarovku a dali si ju patentovať. Žiarovka nepozostáva len zo skla, kovu a wolfrámového vlákna. Žiarovka je zhmotnené mystické svetlo!

Nevyhovárjame sa na realitu, že svet je taký a onaký - svet tvoríme my. Aký chceme, aby bol? Zaujímajme sa o hodnoty, z ktorých pramení. Skutočnosť vyviera z hodnôt. Transfiguráciou hodnotového rebríčka vznikajú nové kultúrne epochy. Daj prednosť inej

duchovnej intuícii a príde nový typ vedy, umenia aj kult a politická ústava. Všetko nakoniec vyrastá z nevedeckých intuícií, medzi ktorými si srdce volí, tie škaredé alebo tie krásne. Aká to naivita, že náboženstvo sa dá zrušiť! Celý sekulárny svet vrátane ateizmu je kryptonáboženstvo. Každý má vieru, pretože dáva niečomu prednosť.

Otázka preto nestojí, veriť či neveriť, ale akú máme vieru? Je dobrá a pravdivá? Aký svet tvorí? A vieme, ako sa to deje? Poznáme základné prvky a zákonitosti nadprírody? Neviditeľná príroda tiež pozostáva z elementárnych síl vo vzájomnej interakcii. Existuje akási duševná fyzika a chémia. Napríklad zákon premeny a zachovania duševnej energie. Máme sedem základných afektov, sedem typov inteligencie, sedem morálnych matríc (približne). Podobajú sa periodickej tabuľke chemických prvkov. Každý má svoju jedinečnú kvalitu a ich kombináciou vzniká pestré množstvo zlúčenín.

Naši prastarí otcovia nám zhustené poznanie o tom odkázali v obrazoch siedmich archanjelov. Archanjeli sú pravzory cností, ideály zušľachtených duševných síl. Biblia ich prirovnáva k hláskam božieho Slova, skrze ktoré povstal svet. No proti nim stojí aj sedem arcidémonov, ktorí sú krivými obrazmi, padlými podobami tých istých duševných darov. Poznáme ich? Vieme rozoznávať duchov? Ak nie, tak im zaručene podľahneme. Vieme, akú duševnú ingredienciu treba kam pridať, aby nastal rozkvet? A akú odstrániť, aby nevznikla výbušná zmes, čo zrovná krajiny so zemou?

Novovek sa začal tým, že západoeurópania objavili novú formu vedomia - schopnosť aktívnym experimentom v kontrolovaných podmienkach objavovať pravdy dovtedy skryté. Túto schopnosť však uplatnili len extrovertne, vo vonkajšom svete. Vytvorili modernú prírodovedu a techniku, s ktorou dobyli a zmenili svet. Východoeurópania by mali tento vývoj dokončiť a rozvinúť rovnakú schopnosť smerom dovnútra, introvertne. Dramatická nerovnováha medzi vonkajším a vnútorným poznaním robí zo zemegule planétu opíc. Lietame v kozmických lodiach a motivačné štruktúry našej psychiky sú na úrovni zvierat.

Skutočný pokrok môže napredovať len v rovnováhe. Pri takej nerovnováhe už žiadna technická inovácia neprispieva k pokroku, ale stvorí len nové neresti a sociálne neduhy, ktoré pohltia a vynulujú jej pozitívne účinky. Podľa štúdie Poštovej banky, medián reálneho príjmu na Slovensku sa za štvrtstoročie od konca socializmu nezvýšil. Obyčajný Slováčik musí na svoj nákupný košík pracovať rovnaký počet hodín a minút ako predtým. Ako je možné, že kapitalizmus a robotika neprispeli k zvýšeniu miezd? Tak, že nadprodukt celý vošiel do sociálnej nerovnosti, odtiekol do zahraničia a premárnil sa na predtým neznáme zvody.

Načo počítame desatiny percenta HDP? Čistý príjem by sa dal strojnásobiť, keby ľudia chceli. Stačilo by prestať klamať, kraďnúť a škodiť si navzájom. Ľudský potenciál je viazaný silami zla ako obrovská energia v jadre atómu. Z útrov hmoty sa dá uvoľniť ohromná energia a stvoriť slnko na zemi púhym inteligentným geometrickým usporiadaním hmotných prvkov. Z hlbín duše sa dá vyvolať ešte väčšia moc, keď sa v nej urobí poriadok. Východná Európa prevezme kultúrnu iniciatívu, až nájde svoju originálnu schopnosť, ku ktorej ju vychovávali dejiny. Až si uvedomí, že technické a právne opatrenia sa dajú nahradzovať cnosťami, objaví "morálnu technológiu".

Slovanské nadanie pre mravnú fantáziu sa zračí okrem iného v literatúre vedecko-fantastického žánru. Spisovateľ si má predstaviť budúcnosť a mimozemšťanov, o ktorých v skutočnosti nič nevieme. Je to úloha porovnateľná s Rorschachovým testom v psychológii. Kto si čo predstaví, vypovedá tým len o psychických štruktúrach svojho vlastného nevedomia.

Pripomeňme si niektoré známe diela: *Dvadsaťtisíc míľ pod morom* od Julesa Verna, *Vojnu svetov* od Herberta G. Wellsa, *Solaris* od Stanisława Lema alebo *Poludnie* od bratov Strugackých. Na západe prevažuje *tvrdé* a na východe *mäkké* science-fiction. Západný človek sa mravne nevyvíja, namiesto toho sa obklopuje technikou. Pokrok je vonkajší, externalizovaný do vynálezov. Slovánske science-fiction sa viac zaujíma o psychológiu, filozofiu, etiku, vízie ideálnej spoločnosti. Pokrok sa tu viac zvnútorňuje do výchovy a zušľachtienia samotného človeka.

Duchovné poznanie je úlohou súčasnosti. Démon doby preto všade hlása, že pravda neexistuje a všetko je relatívne. Isteže, dvadsiate storočie zažilo ideológie, ktorým sa obetovali milióny. No nesmieme reagovať na základe traumy a prepadať opačnému extrému. Hodnoty sú poznateľné, len sa nedajú nanútiť kolektívne zvonku - sú výsledkom osobného zápasu, vnútorného rastu a v dialógu ich musí slobodne nahliadnuť každý sám. Sebecké kruhy by najradšej zadržali ľudstvo na tomto stupni vývoja: zhypnotizované technikou a mravne nesamostatné ako dieťa. Chcú preto obmedziť ľudskú schopnosť myslenia len na hmotný svet. Aby sa v duchovnej oblasti nemyslelo, len slepo verilo v čosi neurčité. Ale hmlisté duchovno sa nedá uskutočňovať. Je práve tak nanič, ako by bola hmlistá fyzika, chémia či medicína. Aj ten, čo neuznáva Newtona, sa pri páde z piateho poschodia doláme. Práve tak nás duchovné zákony zomelú bez ohľadu na to, či im veríme.

Svet čaká na hrdinov, čo ukážu reálnosť duchovných síl tým, že ich spravia účinnými v praxi. Z duchovných skutočností urobia hybné spoločenské sily. Viktor Frankl objavil zmysel života; no nie ako filozofickú domnienku, ale ako reálnu silu, ktorá dovoľovala prežiť v táboroch smrti. Mahátma Gándhí poctivo experimentoval s pravdou a objavil odvahu k nenásiliu; opäť nie ako zbožné želanie, ale ako politickú silu, čo pohla britským impériom. Tomáš Baťa vynikol, pretože prestal chápať podnikanie jednoúčelovo ako zisk na úkor všetkého ostatného. Alexander Dubček uplatnil svoju ľudskosť a stal sa zázrak - celá krajina svorne stála za svojím najvyšším predstaviteľom.

Václav Klaus hovorí, že je čas vystúpiť z Európskej únie, pretože Brusel nám vnucuje nezmysly. Ja *nebudem* vystupovať, *ja* som Európan! *Ja* žijem hodnotami, ktoré urobili Európu veľkou. Akropolu a gotické katedrály som postavil ja a *moji* duchovní predkovia. *Nebudem* ich opúšťať, chcem ich brániť. Západná Európa nás pozdvihla technicky - zachráňme ju teraz my morálne pred úpadkom. Nájdime konečne vlastnú duchovnú Severku a prevezmeme iniciatívu! Menšina môže prevážiť nad väčšinou, ak má na svojej strane Pravdu. Ale musí ju vysloviť a musí za ňou stáť.

V krajnom prípade sa nesmieme báť sankcií a zníženia životnej úrovne. Zbabelci si nevybojujú slobodu. Duchovne nám prospeje, ak si budeme musieť všetko robiť sami - porastú naše vlastné sily a schopnosti. Mládež bude znova študovať niečo skutočné a nielen za poskokov a priekupníkov. Aspoň nás nepostihne blahobytná demencia. Neutekajme z bojiska, nevystupujme, radšej sa nechajme vyhodiť. V skutočnosti z Európy vyhodíme my ich.

Kto pozná dejiny, nemôže nevidieť paralelu so zánikom Rímskej ríše. Západorímska ríša sa rozpadla, ale Východorímska pretrvala (v pozmenenej podobe) ešte tisíc rokov. Preniesla pochodeň kultúry temným stredovekom. Zachráňme západnú Európu a ak nie, tak sa aspoň nenechajme strhnúť do rozkladu. Že sme na to príliš neschopní? Tak začnime pracovať na našich schopnostiach. Človek rastie s úlohami. Skutočný život sa začína tým, že si zvolíme hviezdu, ktorej chceme slúžiť, a pokloníme sa jej.